

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ «Վեց տարեկանների

պատրաստվածությունը դպրոցին»:

Առարկան՝ Դասվար

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Նունուֆար Խաչատրյան

Ուսումնական հաստատություն՝ «ՀՀ Արարատի մարզի

Մարմարաշենի Անդրանիկ Բարությանի անվան միջնակարգ

դպրոց» ՊՈԱԿ

Երևան 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն -----	3
ԳԼՈՒԽ 1. ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ	
ԴՊՐՈՑԻՆ	
1.1. Ո՞ր տարիքում են ձևավորում սովորելու համար անհրաժեշտ կարողությունները -----	5
1.2. Վեց տարեկան երեխայի ուսման հիմնախնդիրը -----	6
1.3. Վեց տարեկանների տարիքային ճգնաժամն ու դրա հաշվառումը նրանց կրթադաստիարակչական գործընթացում -----	11
Եզրակացություն -----	14
Առաջարկություններ -----	15
Օգտագործված գրականության ցանկ -----	17

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը: Արդի ժամանակներում կրթական համակարգում իրականացվել են մի շարք բարեփոխումներ՝ ստեղծվել են ուսումնական ծրագրեր, մշակվել են մեթոդներ, որոնք ուղղված են երեխաների զարգացմանը, անձի կայացմանը, ինչպես նաև այն կարողությունների ձևավորմանը, որոնք անհրաժեշտ են ուսումնական գործընթացի յուրացման համար: Երեխաների դպրոցին նախապատրաստումը նոր խնդիր չէ, սակայն դրա արդիականությունը տարեցտարի չի նվազում: Վերջին տարիներին, կապված հանրակրթության նոր բովանդակության և դրանից բխող նոր պահանջների հետ, էապես խորացվել և ընդարձակվել են հաղորդվող գիտելիքների տեսական կողմերը: Վերջինս էլ թելադրում է նախադպրոցական կրթության ռազմավարության վերանայում: 12-ամյա կրթական համակարգին անցնելու կապակցությամբ առավել կարևորվում է հինգից վեց տարեկան երեխաների նախադպրոցական նախապատրաստվածության հարցը, որը դպրոցական կյանքին հաջողությամբ հարմարվելու, ուսումնական գործունեության հաջող իրականացման կարևոր նախապայման է: Ակնհայտ է, որ ժամանակակից դպրոցի ուսուցումը չի սկսվում գրոյից: Երեխան առաջին դասարան է մտնում մեծ թվով գիտելիքներով և հմտություններով և որ կարևոր է, արդեն որոշակի զարգացած մտածողության և ընկալման մակարդակով:

Այսօր երեխաները դպրոց են ընդունվում ոչ թե յոթ, այլ վեց տարեկանից: Սրա հետ կապված առաջանում են բազում **խնդիրներ**: Եթե վեց տարեկան երեխան սկսում է սովորել դպրոցում՝

- ✓ արդյո՞ք սա նշանակում է, որ նա արագ է զարգանում,
- ✓ օգտակար է արդյո՞ք այս տարիքում ներառվել ուսումնական գործունեության մեջ,
- ✓ ի՞նչ է նշանակում հոգեբանական պատրաստվածություն դպրոցին:

Իր սոցիալական անկայունության, նոր պայմաններին և հարաբերություններին հարմարման դժվարությունների պատճառով վեց տարեկան երեխան կարիք ունի

անմիջական հուզական կոնտակտի, բայց դպրոցական ուսուցման ֆորմալիզացված պայմաններում այդ պահանջմունքը չի բավարարվում:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակն է ցույց տալ, որ դպրոց ընդունվող երեխայի համար կարևոր է նաև ուսուցչի, հասակակիցների և իր նկատմամբ վերաբերմունքը: Ուսուցանման դաս-դասարանային համակարգը ենթադրում է ոչ միայն ուսուցչի հետ, այլև այլ երեխաների հետ հատուկ հարաբերություններ: Ուսումնական գործունեությունն իր բնույթով կոլեկտիվ գործունեություն է: Աշակերտները պետք է սովորեն միմյանց հետ գործնական հաղորդակցմանը, արդյունավետ փոխազդելու կարողությանը՝ կատարելով համատեղ ուսումնական գործողություններ: Հասակակիցների հետ շփման նոր ձևը հաստատվում է դպրոցական ուսուցման հենց սկզբից:

Հոգեկան զարգացման բարձր մակարդակով 6 տարեկան երեխաների համար բնութագրական է համագործակցային-մրցակցային շփումը տարիքակիցների հետ: Նրանք հետևում են ընդհանուր խաղային նպատակին, բայց միմյանց համարում են մրցակիցեր, հակառակորդներ: Նրանք պլանավորում են իրենց գործողությունները՝ կանխատեսելով արդյունքը, հետևելով ընկերոջ գործողություններին, փորձելով նրան խանգարել:

ԳԼՈՒԽ 1. ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԴՊՐՈՑԻՆ

1.1. Ո՞ր տարիքում են ձևավորում սովորելու համար անհրաժեշտ կարողությունները

Սովորելու համար անհրաժեշտ կարողությունները սկսվում են ձևավորվել հինգից վեց տարեկանում, ինչպես նաև հասունանում է սովորելու ձգտումը, ցանկությունը: Հենց այս հնարավորությունները պետք է բաց չթողնել և ամեն ինչ անել, որ աստիճանաբար վեց տարեկան փոքրիկները սկսեն ծավալել ուսումնական գործունեություն: Բայց հասարակության մեջ մանկավարժները, հոգեբանները հաճախ համամիտ չեն վեց տարեկան երեխաների դպրոց ընդունելու հարցում:

Այնուամենայնիվ, այսօր երեխաները դպրոց են ընդունվում ոչ թե յոթ, այլ վեց տարեկանից: Սրա հետ կապված առաջանում են բազում հարցեր: Եթե վեց տարեկան երեխան սկսում է սովորել դպրոցում, արդյո՞ք սա նշանակում է, որ նա արագ է զարգանում, օգտակար է արդյո՞ք այս տարիքում ներառվել ուսումնական գործունեության մեջ, ի՞նչ է նշանակում հոգեբանական պասրաստվածություն դպրոցին:

Երեխաների դպրոցին նախապատրաստումը նոր խնդիր չէ, սակայն դրա արդիականությունը տարեցտարի չի նվազում: Վերջին տարիներին, կապված հանրակրթության նոր բովանդակության և դրանից բխող նոր պահանջների հետ, էապես խորացվել և ընդարձակվել են հաղորդվող գիտելիքների տեսական կողմերը : Վերջինս էլ թելադրում է նախադպրոցական կրթության ռազմավարության վերանայում: 12-ամյա կրթական համակարգին անցնելու կապակցությամբ առավել կարևորվում է հինգից վեց տարեկան երեխաների նախադպրոցական նախապատրաստվածության հարցը, որը դպրոցական կյանքին հաջողությամբ հարմարվելու ուսումնական գործունեության հաջող իրականացման կարևոր նախապայման է: Ակնհայտ է, որ ժամանակակից դպրոցի ուսուցումը չի սկսվում զրոյից: Այսօր երեխան առաջին դասարան է մտնում մեծ թվով գիտելիքներով և

հմտություններով և որ կարևոր է, արդեն որոշակի զարգացած մտածողության և ընկալման մակարդակով [4; էջ 464]:

Հոգեբանական պատրաստվածությունը դպրոցին բարդ կազմավորում է, որը պահանջում է դրդապատճառային, ինտելեկտուալ, կամային ոլորտների զարգացման բարձր մակարդակ: Սովորաբար առանձնացնում են հոգեբանական պատրաստվածության երկու ասպեկտներ՝ անձնային և ինտելեկտուալ: Երկուսն էլ կարևոր են ինչպես ուսումնական գործունեության հաջող ընթացքի, այնպես էլ նոր պայմաններին արագ հարմարման համար:

Դպրոցին հոգեբանական պատրաստվածության դիագնոստիկական բավական բարդ, բայց միանգամայն լուծելի խնդիր է: Դպրոցական պատրաստվածությունը, կապված ուսման հաջող սկզբի հետ, պայմանավորում է երեխաների զարգացման առավել բարենպաստ տարբերակը: Բայց կան նաև զարգացման այլ տարբերակներ, որոնք պահանջում են շտկողական աշխատանքներ:

Դպրոց ընդունվելիս երբեմն հայտնաբերվում է զարգացման որոշակի բաղադրիչի անբավարար ձևավորվածություն: Շատ մանակվարժներ գտնում են, որ ուսուցանման գործընթացում ավելի հեշտ է զարգացնել ինտելեկտուալ, քան անձնային առանձնահատկությունները: Ըստ երևույթին, դա այդպես է: Ամեն դեպքում դպրոցին անբավարար անձնային պատրաստվածության դեպքում ուսուցչի մոտ առաջանում են բավական բարդ խնդիրներ: Այսպիսի երեխաները դրսևորում են մանկական անմիջականություն, դասերին միանգամից են պատասխանում՝ առանց ձեռք բարձրացնելու, ուրիշներին ընդհատելով, կիսվում են ուսուցչի հետ իրենց զգացումներով, մտքերով:

Ունենալով շատ բարձր ինքնագնահատական՝ նրանք նեղանում են դիտողություններից: Նրանք դժգոհում են, որ դասերն անհետքերի են, դպրոցը լավ չէ, ուսուցիչը չար է: Այսպիսի երեխաների դրդապատճառային ոլորտի անհասունությունն իր հետ բերում է գիտելիքի ձեռք բերման խնդիրներ, ուսումնական գործունեության ցածր արդյունավետություն:

Ինտելեկտուալ անպատրաստվածությունը հանգեցնում է ուսումնական գործողությունների անհաջողությանը, հասկանալու և ուսուցչի պահանջները

կատարելու անհնարիությանը, հետևաբար ցածր գնահատականների: Սա իր հերթին ազդում է երեխայի մոտիվացիայի վրա: Ինտելեկտուալ անպատրաստվածության դեպքում հնարավոր են զարգացման մի քանի տարբերակներ: Յուրօրինակ տարբերակ է վերբալիզմը: Այն կապված է խոսքային զարգացման չափազանց բարձր մակարդակի, հիշողության զարգացվածության հետ՝ ընկալման և մտածողության անբավարար զարգացվածության ֆոնին: Այս երեխաները տիրապետում են բարդ քերականական կառույցների, հարուստ բառապաշարի, բայց նրանք դժվար են ներգրավվում պրակտիկ գործունեության, խաղի մեջ: Վերբալիզմը հանգեցնում է մտածողության միակողմանիության զարգացմանը: Այսպիսի երեխաների հետ շտկողական աշխատանքը պահանջում է անցում կատարել նախադպրոցական տարիքին հատուկ գործունեություններին՝ խաղ, նկարչություն և այլն, որոնք, առաջին հերթին նպաստում են պատկերավոր մտածողության զարգացմանը [3; էջ 18-20]:

1.2. Վեց տարեկան երեխայի ուսման հիմնախնդիրը

Վեց տարեկան առաջին դասարանցին իր հոգեկան զարգացման մակարդակով մնում է դեռ նախադպրոցական: Նա պահապանում է այդ տարիքին բնորոշ մտածողության առանձնահատկությունները, նրա մոտ գերակայում է ոչ կամային հիշողությունը, ուշադրության յուրահատկությունն այնպիսին է, որ երեխան ընդունակ է արդյունավետ զբաղվել միևնույն գործով 10-15 րոպեից ոչ ավել: Վեց տարեկան երեխայի անձի առանձնահատկությունները լրացուցիչ դժվարություններ են առաջացնում ուսման գորընթացում: Ուսման խնդիրներին համապատասխանող ճանաչողական դրդապատճառները դեռ անկայուն և իրավիճակային են և դրա համար էլ դասերի ժամանակ երեխաների մեծամասնության մոտ այն դրդապատճառները դրսևորվում և պահպանվում են ուսուցչի ջանքերի շնորհիվ: Բարձր գնահատականը շատ երեխաների մոտ հանգեցնում է նրան, որ նրանք դժվարանում են հասկանալ մանակվարժական գնահատման չափանիշները: Իրենց

ուսումնական գործունեության գնահատականը նրանք համարում են ամբողջ անձի գնահատական : Բացասական գնահատականները դիտողությունները նրանց մոտ առաջացնում են տագնապայնություն, անհարմարության վիճակ ինչի հետևանքով աշակերտներից շատերը դառնում են պասիվ: Երեխայի հուզական վիճակից կախված անկայունությունը դժվարացնում է ինչպես մանկավարժի հետ հարաբերությունները, այնպես էլ դասի ժամանակ երեխաների կոլեկտիվ աշխատանքը [2; էջ 45-46]:

Վեց տարեկան երեխաներին ուսուցանելը դժվար է ընդ որում այսպիսի ուսուցումը պետք է հաշվի առնի նրանց զարգացման առանձնահատկությունները: Վեց տարեկան երեխաների զարգացման տարբեր կողմերի հետազոտությունները ցույց են տվել, որ նրանք իրենց հանգիստ, հարմարավետ, ինքնավստահ են զգում մանկապարտեզի նախապատրաստական խմբերում ուսուցանման ժամանակ՝ ի տարբերություն դպրոցի առաջին դասարանի: Գլխավոր պատճառն այն է, որ մանկապարտեզի կենսաոթիմը, մեծահասակի և հասակակիցների հետ շփման ոճը, առավել համապատասխանում է երեխայի հոգեկան զարգացման մակարդակին: Իր սոցիալական անկայունության, նոր պայմաններին և հարաբերություններին հարմարման դժվարությունների պատճառով վեց տարեկան երեխան կարիք ունի անմիջական հուզական կոնտակտի, բայց դպրոցական ուսուցման ֆորմալիզացված պայմաններում այդ պահանջունքը չի բավարարվում: Իսկ ի՞նչ է տեղի ունենում երեխայի հետ, եթե նա, այնուամենայնիվ հայտնվում է դպրոցական ուսուցման ֆորմալիզացված համակարգի մեջ, որում բավարար չափով հաշվի չի առնվում նրա տարիքային առանձնահատկությունները: Ինչպես ցույց են տվել դպրոցում իրականացված կոմպլեքս հետազոտությունները, անբարենպաստ պայմաններում հաճախ վատանում է երեխաների առողջական վիճակը, կարող է քաշը պակասել, նվազել հեմոգլոբինի քանակն արյան մեջ, իջնում է տեսողության սրությունը, ի հայտ են գալիս գլխացավեր: Ընդհանուր ինքնազգացողության վատացման պատճառով՝ նվազում է երեխայի ոչ այդքան բարձր աշխատունակությունը, ինչը բացասաբար է ազդում ուսման վրա: Առանձին դեպքերում առաջանում են ներոզներ, դպրոցական դեզադապտացիա, նրանք լարված են և ֆիզիկապես, և հոգեպես:

Հարաբերականորեն բարենպաստ պայմաններում հոգեբանական լարվածությունն աստիճանաբար նվազում է 1,5-2 ամսից: Առավել խիստ

պայմաններում այն պահպանվում է՝ առաջացնելով երկրորդային էֆեկտներ ինչպես հոգեբանական, այնպես էլ սոմատիկ առումներով:

Հոգեբանական պատրաստվածությունը դպրոցին բարդ կազմավորում է, որը պահանջում է դրդապատճառային, ինտելեկտուալ, կամային ոլորտների զարգացման բարձր մակարդակ: Սովորաբար առանձնացնում են հոգեբանական պատրաստվածության երկու ասպեկտներ՝ անձնային և ինտելեկտուալ: Երկուսն էլ կարևոր են ինչպես ուսումնական գործունեության հաջող ընթացքի, այնպես էլ նոր պայմաններին արագ հարմարման համար:

Որպեսզի երեխան հաջողությամբ սովորի, նա առաջին հերթին պետք է ձգտի նոր դպրոցական կյանքին, «լուրջ» պարապմունքներին, «պատասխանատու» առաջադրանքներին: Այսպիսի ցանկության առաջացման վրա ազդում է ուսման՝ որպես կարևոր, բովանդակային գործունեության նկատմամբ, մոտիկ մեծահասակների վերաբերմունքը: Ազդում է և այլ երեխաների վերաբերմունքը, հնարավորությունը բարձրանալու նոր տարիքային աստիճան փոքրիկների աչքերում և համեմատվել ավագների հետ: Արդյունքում երեխայի մոտ ձևավորվում է դպրոցականի ներքին դիրքորոշումը: Սկզբնապես երեխաներին գրավում են դպրոցական կյանքի արտաքին ատրիբուտները՝ գրիչները, տետրերը, դասարանը և այլն: Նոր տպավորությունների, նոր մթնոլորտի պահանջմունք է առաջանում, ցանկություն՝ ձեռք բերելու նոր ընկերներ: Եվ միայն հետո սովորելու, ինչ-որ նոր բան իմանալու, գնահատական ստանալու ցանկություն է առաջանում:

Նոր սոցիալական դիրքի նկատմամբ երեխայի ձգտումը նախադրյալ է և հիմք կրտսեր դպրոցական տարիքում հոգեբանական շատ առանձնահատկությունների կայացման համար: Մասնավորապես, պատասխանատվությունը դպրոցական պարտականությունների կատարման համար. երեխան սկսում է կատարել ոչ միայն իրեն հետաքրքիր առաջադրանքները, այլև ցանկացած ուսումնական աշխատանք:

Դպրոց ընդունվող երեխայի համար կարևոր է նաև ուսուցչի, տարիքակիցների և իր նկատմամբ վերաբերմունքը: Նախադպրոցական տարիքի վերջում պետք է մեծահասակների հետ հաստատվի ոչ իրավիճակային-անձնային շփում:

Ուսուցանման դաս-դասարանային համակարգը ենթադրում է ոչ միայն ուսուցչի հետ, այլև այլ երեխաների հետ հատուկ հարաբերություններ: Ուսումնական գործունեությունն իր բնույթով կոլեկտիվ գործունեություն է: Աշակերտները պետք է սովորեն միմյանց հետ գործնական հաղորդակցմանը, արդյունավետ փոխազդելու կարողությանը՝ կատարելով համատեղ ուսումնական գործողություններ: Հասակակիցների հետ շփման նոր ձևը հաստատվում է դպրոցական ուսուցման հենց սկզբից:

Հոգեկան զարգացման բարձր մակարդակով 6 տարեկան երեխաների համար բնութագրական է համագործակցային-մրցակցային շփումը տարիքակիցների հետ: Նրանք հետևում են ընդհանուր խաղային նպատակին, բայց միմյանց համարում են մրցակիցեր, հակառակորդներ: Նրանք պլանավորում են իրենց գործողությունները՝ կանխատեսելով արդյունքը, հետևելով ընկերոջ գործողություններին, փորձելով նրան խանգարել:

Դպրոցին անձնային պատրաստվածությունը ներառում է նաև որոշակի վերաբերմունք սեփական անձի նկատմամբ: Արդյունավետ ուսումնական գործունեությունը ենթադրում է ադեկվատ վերաբերմունք սեփական ընդունակությունների, աշխատանքային արդյունքների, վարքի նկատմամբ, այսինքն՝ ինքնագիտակցության զարգացվածության որոշակի մակարդակ: Դպրոցականի ինքնագնահատականը չպետք է լինի շատ բարձր և չտարբերակված:

Դպրոցին երեխայի պատրաստվածության մասին սովորաբար դատում են խմբային աշխատանքներում նրա վարքով: Այստեղ շատ կարևոր է և երեխայի կամային ոլորտի զարգացման առանձնահատկությունների դուրս բերումը: Երեխայի վարքի կամային բնույթը դրսևորվում է ուսուցչի առաջադրած պահանջների, կանոնների կատարման ժամանակ: Դրա համար էլ երեխայի կամային վարքի առանձնատուկ մեթոդիկաների միջոցով:

1.3. Վեց տարեկանների տարիքային ճգնաժամն ու դրա

հաշվառումը նրանց կրթադաստիարակչական գործընթացում

Ընդունված է ասել, որ 5.5 - 6 տարեկանում բուռն զարգացում են ապրում երեխաների ճանաչողական հետաքրքրությունները, մասնավորապես ուսումնական հետաքրքրությունները, ակտիվանում է սովորելու ցանկությունը, սակայն դրանց բնականոն զարգացումն ապահովելու համար անհրաժեշտ են որոշակի պայմաններ, հակառակ դեպքում՝ աստիճանաբար ոչ միայն կմարի երեխաների սովորելու ցանկությունը, այլև լուրջ վնաս կհասցվի նրանց մտավոր, ֆիզիկական, հոգեկան զարգացման գործընթացին և առողջության:

Տարիների ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ 5-6 տարեկան երեխան ապրում է տարիքային ճգնաժամ ոչ միայն նրա համար որ հակառակ իր նախորդ տարեկիցների, որոնք վայելում էին իրենց անհոգ և ուրախ մանկությունը, հայտնվել են ուսումնական գործընթացի կենտրոնում և պարտավոր են ծրագրով նախատեսված նյութը յուրացնել որոշակի ժամանակահատվածում: Բանն այն է, որ բուրն զարգացում է ապրում նաև այդ տարիքի երեխաների ֆիզիկական և հոգեկան աշխարհը, զարգանում են մարմնի առանձին օրգաններն ու հոգեկան գործընթացները, և այդ զարգացումը նրանց դնում է բարդ իրադրության առջև, ոչ միայն երեխայից, այլև միջավայրից պահանջվում է լուրջ ջանքեր :

Պրոֆեսոր Բլումը իր „ Մարդկային անձնավորության հաստատունությունն ու փոփոխականություն,, գրքում նշում է որ կյանքի առաջին չորս տարիների ընթացքում ձևավորվում է մարդու ինտելեկտի հիսուն տոկոսը, որ մինչև չորս տարեկանը երեխան խիստ ընկալունակ է արտաքին ազդեցությունների նկատմամբ, իսկ հետագայում այդ ընդունակությունն աստիճանաբար թուլանում է: Նա գտնում է, որ տասնյոթ տարեկան պատանու ինտելեկտի մակարդակը, հիսուն տոկոս հավանականությամբ, կարելի է ենթադրել դեռևս հինգ տարեկանում: Եվ որքան ձգվի այդ վաղ շրջանը, այնքան դժվար կլինի վերականգնել նրա հետևանքները : Այն ինչ մենք հաճախ կորցնում ենք վաղ ուսուցման տված հնարավորությունները, և այն, ինչ կարելի է զարգացնել մարդու մեջ այդ սարիքում մեռնում է:

Վեց տարեկանի ճգնաժամի փուլում ի հայտ է գալիս այն, ինչ Լև Վիգոտսկին անվանում է ապրումների ընդհանրացում: Հաջողությունների կամ անհաջողությունների շղթան, որոնք ամեն անգամ երեխայի կողմից ապրվում են նմանատիպ ձևով, հանգեցնում է կայուն աֆեկտիվ կոմպլեքսի ձևավորմանը. թերարժեքության զգացում, վիրավորված ինքնասիրություն կամ սեփական նշանակալիության, կոմպետենտության, բացառիկության զգացում: Իհարկե, հետագայում այդ աֆեկտիվ ապրումները կարող են փոխվել, նույնիսկ վերանալ այլ տեսակի փորձի կուտակմանը զուգահեռ: Բայց նրանցից մի քանիսը, ամրապնդվելով համապատասխան իրադարձություններով և գնահատականներով, կֆիքսվեն անձի կառուցվածքում՝ ազդելով երեխայի ինքնագնահատականի, նրա հավակնությունների զարգացմանը: Ապրումների ընդհանրացման շնորհիվ՝ վեց տարեկանում ի հայտ է գալիս զգացմունքների տրամաբանությունը: Ապրումները ձեռք են բերում նոր իմաստ երեխայի համար, նրանց մինչև հաստատվում են կապեր, հնարավոր է դառնում ապրումների պայքարը [1; էջ 289-292]:

Հուզական-դրդապատճառային ոլորտի այսպիսի բարդացումը հանգեցնում է երեխայի ներքին կյանքի առաջացմանը: Չնայած արտաքին իրադարձությունները, իրավիճակները, հարաբերությունները կազմում են ապրումների բովանդակությունը, նրանք յուրահատուկ կերպով բեկվում են գիտակցության մեջ, իսկ նրանց վերաբերյալ հուզական պատկերացումները հաստատվում են երեխայի զգացմունքների տրամաբանությունից, նրա հավակնությունների, սպասելիքների մակարդակից կախված: Այսպես, օրինակ՝ տարբեր երեխաների կողմից դասի ժամանակ ստացած գնահատականը նրանց մոտ առաջացնում է միանգամայն տարբեր հուզական արձագանք: Մյուս կողմից՝ ներքին կյանքը՝ ապրումների կյանքը ազդում է վարքի և դրանով իսկ արտաքին իրադարձությունների վրա, որոնցում ակտիվորեն ներգրավվում է երեխան:

Երեխայի արտաքին և ներքին աշխարհների տարբերակումը կապված է նրա վարքի կառուցվածքային փոփոխության հետ: Ի հայտ է գալիս արարքի իմաստային հիմքը. ինչ-որ բան անելու ցանկության և զարգացող գործողությունների միջև: Սա ինտելեկտուալ պահ է, որը թույլ է տալիս այս կամ այն չափով ադեկվատ գնահատել ապագա արարքը արդյունքների և հեռավոր նպատակների տեսանկյունից: Բայց

միաժամանակ, սա նաև հուզական պահ է, քանի որ որոշվում է արարքի անձնային իմաստը, նրա տեղը երեխայի շրջապատի հետ երեխայի ունեցած հարաբերությունների համակարգում: Մեփական գործողությունների իմաստային կողմնորոշումը դառնում է ներաշխարհի կարևոր կողմը: Միևնույն ժամանակ, այն բացառում է երեխայի վարքի իմպուլսիվությունը և անմիջականությունը: Այս մեխանիզմի շնորհիվ վերանում է մանկական անմիջականություն. երեխան մտածում է գործելուց առաջ, սկսում է թաքցնել իր ապրումները, տատանումները, փորձում է ուրիշներին ցույց չտալ, որ ինքը լավ չէ: Երեխան արտաքինապես այնպիսին չէ, ինչպես ներքինով, թեև կրտսեր դպրոցական տարիքի ընթացքում մեծապես պահպանվում է բացությունը, անել այն, ինչ շատ ցանկալի է է: Երեխաների արտաքին և ներքին աշխարհների տարբերակման ճգնաժամային դրսևորում դառնում են սովորաբար ծամածռությունները, վարքի արհեստական ձգվածությունը, նաբնականությունը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Վեց տարեկան երեխաների զարգացման տարբեր կողմերի հետազոտությունները ցույց են տվել, որ նրանք իրենց հանգիստ, հարմարավետ, ինքնավստահ են զգում մանկապարտեզի նախապատրաստական խմբերում ուսուցման ժամանակ ի տարբերություն դպրոցի առաջին դասարանի: Գլխավոր պատճառն այն է որ մանկապարտեզի կենսառիթմը, մեծահասակի և հասակակիցների հետ շփման ոճը առավել համապատասխանում է երեխայի հոգեկան զարգացման մակարդակին: Իր սոցիալական անկայունության նոր պայմաններին և հարաբերություններին հարմարման դժվարությունների պատճառով վեց տարեկան երեխան կարիք ունի անմիջական, հուզական կոնտակտի, բայց դպրոցական ուսուցման ֆորմալիզացված պայմաննորում այդ պահանջմունքը չի բավարարվում:

Վեց տարեկան երեխան հայտնվում է ուսուցման ֆորմալիզացված համակարգի մեջ որում բավարար չափով հաշվի չի առնվում նրա տարիքային առանձնահատկությունները: Ինչպես ցույց են տվել դպրոցում իրականացված կոմպլեքս հետազոտությունները, անբարենպաստ պայմաններում հաճախ վատանում է երեխաների առողջական վիճակը, կարող է քաշը պակասել, նվազել հեմոգլոբինի քանակն արյան մեջ, իջնում է տեսողության սրությունը, ի հայտ են գալիս գլխացավեր: Ընդհանուր ինքնազգացողության վատացման պատճառով նվազում է երեխայի ոչ այդքան բարձր աշխատունակությունը, ինչը բացասաբար է ազդում ուսման վրա : Առանձին դեպքերում առաջանում են ներոզներ, դպրոցական դեզադապտացիա, նրանք լարվում են և՛ ֆիզիկապես, և՛ հոգեպես:

Հարաբերականորեն բարենպաստ պայմաններում հոգեբանական լարվածությունն աստիճանաբար նվազում է 1,5-2 ամսից: Առավել խիստ պայմաններում այն պահպանվում է առաջացնելով երկրորդային էֆեկտներ, ինչպես հոգեբանական, այնպես էլ սոմատիկ առումներով:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ինչպիսի՞ն են 5-6 տարեկան երեխաները</u> 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ինչպե՞ս կազմակերպենք նրանց կրթադաստիարակչական գործընթացը</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Չեն կարող միևնույն գործողությամբ երկար զբաղվել: 	<ul style="list-style-type: none"> • Հաճախակի փոխել գործունեության մի ձևը մյուսով / կարդալ, գրել, լսել, նկարել, ֆիզկուլտ դադար, խաղ/:
<ul style="list-style-type: none"> • Ուշադրությունը ոչ կամաձին է: 	<ul style="list-style-type: none"> • Գործածել գննականություն / դիդակտիկ նյութեր, դիտումներ, խոսքի գննականություն , մասնակցություն:
<ul style="list-style-type: none"> • Մտածողության կոնկրետություն/հասկանում են, կատարում են այն, ինչ տեսել են, լսել են, պայմանավորված է կենսափորձով/: 	<ul style="list-style-type: none"> • Զննականություն, պատկերավորություն, բոլոր զգայարանների մասնակցություն:
<ul style="list-style-type: none"> • <<Ես-ինքս>> դիրքորոշում – բարձր ինքնագնահատական, կամակորություն, զգայունություն, լացկանություն/ճգնաժամային տարիք/: 	<ul style="list-style-type: none"> • Աշակերտակենտրոն, անձնակողմնորոշված ուսուցում, այսինքն՝ կրթադաստիարակչական կենտրոնում աշակերտն է՝ յուրաքանչյուրը, ամեն մեկը արժեք է, եզակի է և հաշվի է առնվում յուրաքանչյուրի ես-ը:
<ul style="list-style-type: none"> • Նոր նոր սկսում են ձևավորել ուսումնական դրդապատճառները/ գնահատել արժանանալ գովասանքի, 	<ul style="list-style-type: none"> • Աշխատել առողջ դրդապատճառների ձևավորման ուղղությամբ, յուրաքանչյուրին գնահատել արժանավույն՝ միշտ կատարել

<p>դասարանում դիրքի գերակայություն/:</p>	<p>գնահատման մեկնաբանություն:</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Շարունակվում է ձևավորվել երեխայի գլխուղեղը/աջ ու ձախ կիսագնդերը/: 	<ul style="list-style-type: none"> • Շատ չճանրաբեռնել մտավոր աշխատանքով, հաճախակի փոփոխել գերծունեության ձևերը:
<ul style="list-style-type: none"> • Դեռևս զարգացման փուլում է մարմնի ոսկրային համկարգը: 	<ul style="list-style-type: none"> • Հետևենք աշակերտի ճիշտ կեցվածքին կարդալիս և գրելիս, պայուսակի քաշին և հաճախակի կատարել մարմնամարզական վարժություններ:
<ul style="list-style-type: none"> • Երևակայությունը զարգացած է, վառ է: Երևակայության պայծառ լինելը նպաստում է մտքի թռիչքին: 	<ul style="list-style-type: none"> • Մեծ տեղ տանք ստեղծագործական աշխատանքին :

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ալավերդյան Ա. Հ., Անձի դաստիարակության և ձևավորման գործընթացում զարգացման ճգնաժամերի դերն ու դրանց մասին պատկերացումների զարգացումը, «Մանկավարժական միտք», 2014թ. 3-4, Զանգակ հր.,
2. Божович Л.И. Личность и его формирование в детском возрасте. М.,1968.
3. Венгер А.Л. Психологическое готовность детей к обучению в школе//Развитие мышления и умственное воспитание дошкольника. М.,1985.
4. Кулагина И.Ю., Колюцкий В.Н. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. — М.: ТЦ «Сфера», 2001.